

Маја Чук*Факултет за стране језике, Алфа БК Универзитет**maja.cuk@alfa.edu.rs*

Измицање бољег сутра: криза идентитета имиграната у делу *Јучерашњи људи*

Апстракт: Једна од честих тема у књижевности дијаспоре је процеп између старог и новог живота и два другачија културна идентитета са којима се имигранти суочавају. Стари лични идентитет, који је био образован на основу поистовећивања са системом вредности у оквиру колективног идентитета у матичној култури, бива дестабилизован. Доласком у нову средину, имигрант се одаљио од свог старог културног наслеђа, али често постоје потешкоће да се у потпуности уклопи у нову средину. О сложености тумачења појма идентитета у последњих неколико деценија, фрагментарности субјекта и проблемима идентификације личног *ја* пише Стјуарт Хол у критичком чланку „Коме је потребан идентитет?“ Циљ овог рада је да се, ослањајући се на теоријска виђења поменутог теоретичара, истражи на који начин се главни протагонисти у причама Горана Симића у збирци *Јучерашњи људи* суочавају са кризом идентитета у току живота у расејању. За разлику од ликова у својој прози, Симић је успео да се избори са болном прошлошћу након емигрирања из Босне и Херцеговине и оствари као књижевник и у новој држави, Канади. Међутим, како наша анализа показује, његови *јучерашњи људи* остају „заглављени“ у успоменама са незараслим „ожиљцима“ без могућности да се са неким или нечим повежу и закораче у боље сутра.

Кључне речи: имигранти, књижевност дијаспоре, културни идентитет, *Јучерашњи људи*, Горан Симић, Стјуарт Хол

За Горана Симића, имигрантског писца српског порекла у Канади, долазак у нову средину, где би изнова требало да се потврди као аутор, осећај да „нико не мари ко си“, био је „изазов“ (Goran Simić Interview 2012). Како сам признаје, као и већина књижевника у егзилу, и он сам пати од „синдрома“ да „прошlost чини романтичном“ (Goran Simić Interview 2012), али га окренутост ка успоменама није спречила да спремно дочека промене у садашњости. Свестан да је „изгубио битку, али не и пат“ (Goran Simić Interview 2012), овај песник и прозни писац успева да напусти са породи-

цом Сарајево под опсадом 1995. године, пресели се у Торонто и прикључи успешно канадској књижевној сцени. Међутим, наратори и главни јунаци у његовој збирци прича *Јучерашњи људи* не доживљавају исту судбину.¹ Иако он сам тврди да „не раздваја приватан живот аутора од њихове поезије“ (Goran Simić Interview 2012) или друге форме писања, протагонисти у поменутом делу, осим што деле сличне успомене на матицу, нису ни налик њему. Некима од њих није чак ни наденуто име. Распознајемо их по различитим физичким и емотивним ожиљцима, као и по фрагментираним и тешким искуствима нагриженим деловима некадашњег *ја*, које пребива у „јуче“ и никако да доживи „данас“, а камоли сутра.

Деценијама је на простору бивше Југославије постојао југословенски етос као оквир који обликује идентитет. Међутим, колективни југословенски дух деведесетих година двадесетог века је поткопан и „распарчан“ на неколико партикуларних етничких група. У збирци прича *Јучерашњи људи* су у симболичној форми приказани појединци који су емигрирали у тако недефинисаној и турбулентној друштвеној клими и налазе се у раскораку између некадашњег и новог културног идентитета. Кроз Симићеву фикцију се у пренесеном смислу илуструје чињеница како без стабилних културних услова, који чине „предуслов формирања идентитета“, наступа неминовни проблем у обликовању персоналног идентитета (Golubović 1999, 55) и како о идентитету данас „не може више да се промишља на исти начин“ (Hall 1996, 2).

У својој књизи *Ја и други: антрополошка истраживања индивидуалног и колективног идентитета* Загорка Голубовић наглашава да се како лични, тако и колективни идентитет конструише у односу са другима, јер како бисмо дали одговор на питање „ко сам ја“ требало би прво да имамо јасно дефинисану свест о томе „где ја припадам“ (Golubović 1999, 5). У традиционалном друштву, где су се друштвене улоге прихватале без преиспитивања и живот је функционисао по устаљеним обрасцима, „људи нису знали за кризу идентитета“ (Golubović 1999, 57). Међутим, с обзиром на то да се у последњих неколико деценија, односно са постмодернизмом, наглашавају „некомплетност, фрагментарност и контрадикције како персоналне, тако и колективне егзистенције,“ приступ проблему идентитета се променио (Golubović 1999, 8).

Управо ову проблематику детаљније тумачи Стјуарт Хол у критичком чланку „Коме је потребан идентитет“? Формирање идентитета поменути аутор најпре објашњава кроз међусобно поистовећивање са карактеристикама веће групације, тј. као идентификацију која се заснива на „препозна-

¹ Збирка прича је објављена у Канади на енглеском језику (Simić, Goran. 2005. *Yesterday's People*. Windsor: Biblioasis.) Цитате из књиге, као и остале одломке дела на енглеском језику у тексту, превео аутор рада.

вању истог порекла или сличних особина са једном особом или групом“, или уочавању „истог стремљења, на основу чега се успоставља међусобна подршка и лојалност“ (Hall 1996, 2). Међутим, у одгонетању одговора на питање „коме је потребан идентитет“ износи се и шири и сложенији спектар концепата у односу на појам „идентификације“. Хол разматра питање идентитета са неколико различитих критичких полова: теорије деконструкције која пориче традиционално дефинисање индивидуе, критичких осврта Хирста на Алтисеров појам интерпелације, као и становишта Мишела Фукоа у коме се статус појединца објашњава кроз деловање политичких прилика у одређеном историјском моменту.

Како се у поменутом тексту образлаже, појединац усваја концепт нашашања и низ карактеристика које су у датом моменту пожељне и постављене као нормативна начела, али он/а није пасиван субјект. Идентитет у извесном смислу представља одраз принципа владајуће идеологије где се индивидуа дефинише кроз упоређивање и разликовање са *другим*, али уз развијену самосвест и разумевање друштвених околности у којима *ја* бивствује као филозофски субјект и засебан психолошки ентитет, али и као продукт дискурзивних пракси. Појединац се „гради“ као особа кроз својеврсни „пресек“ деловања идеолошког апарата и његове/њене личне реакције на поменуте спољашње чиниоце. Имајући у виду чињеницу да се у данашње време идентитет не може посматрати као непроменљива категорија, овај теоретичар посебно наглашава да би приликом дебата о овом концепту требало да узмемо у обзир „специфичне нове тековине и праксе развијане кроз историју, које су дестабилизовале релативно ‘стабилне’ основе многих народа и култура, а првенствено су повезане са процесом глобализације,“ као и процесима „принудне или *добровољне* миграције која постаје глобални феномен у такозваном *пост-колонијалном* свету“ (Hall 1996, 4).

У поменутом делу *Ја и други: антрополошка истраживање индивидуалног и колективног идентитета*, у поглављу „Криза идентитета“, Холов „дискурзивни приступ“ се наводи као једно од водећих објашњења идентитета у постмодерно време, поред Бауманових и Деридиних тумачења (Golubović 1999, 58). По мишљењу Загорке Голубовић, кључна поставка поменуте теорије је претпоставка да су „идентитети у модерним временима фрагментирани и разбијени и да нису никада сингуларни, већ мултиплицирани, будући да се конструишу преко различитих и мешајућих или антагонистичких дискурса и пракси (Golubović 1999, 58). Хол се у својим тумачењима ослања на начела постмодерне сматрајући да је идентификација „процес који се никада не употпуњује, јер се не може достићи тоталитет, те сматра да појам идентитета не сугерира „стабилно језгро ‘ја’“ (Golubović 1999, 58). На који начин данас субјект може да се редефинише (у новој средини, на пример), остајући у спреси са главним чвориштем

старог колективног идентитета, истовремено усвајајући нова начела како би се уклопио у адекватан културолошки „калуп“, као и какве су друштвене последице које ови процеси остављају, нека су од питања којима се баве и други савремени теоретичари. Слично као Стјуарт Хол, Николас Роуз сматра да не би требало једнострано тумачити концепт идентитета који представља „непрестано креирану историју о *ja*“ (Rose 1996, 131), док се Хоми Баба посебно усмерава на позицију људи у расејању, истичући да је њихов идентитет хибридни спој, тј. специфично стање „између“ матичне и нове културе (Bhabha 1996, 54). Несумњиво је да свако дискутовање о концепту идентитета обично има „одређену политичку конотацију“ (Hall 1996, 16). Дефинисање овог појма Хол види у својеврсном „пресеку“ како психолошких, тако и дискурзивних елемената (Hall 1996, 16), али чињеница је да питање – који су прецизни и недвосмислени критеријуми руководећи приликом идентификовања с одређеном групом са којом у извесном смислу делимо исто порекло – оставља велики простор за тумачење.

У критичком чланку „Шта је нација“, Ернест Ренан „тумачи идеју“ о томе који су адекватни и одлучујући фактори приликом категоризовања одређене групације и појединаца, када је национална припадност у питању (Renan 1990, 8). Поменути теоретичар разматра улоге расе, језика, финансијског интереса, припадности одређеној религији, као и географске елементе и стратешке циљеве. Ниједна од ових сфера, по Ренану, не укључује одговарајући „духовни принцип“ који је срж националног идентитета и водећи мотив поистовећивања с одређеном већом скупинам људи, дефинисаном као нација. Поменути аутор сматра:

Нација представља душу, духовни принцип. Два фактора, који су у основи један, чине ову душу и духовни принцип. Један је повезан са прошлошћу, а други са садашњошћу. Први фактор се односи на поседовање заједничке богате ризнице успомена; док је други у спони са тренутном одлуком, жељом да живимо заједно и вољом да се даље шире вредности одређеног свеукупног добијеног наслеђа. (Renan 1990, 19)

У случају протагониста у збирци прича *Јучерашњи људи* се испоставља да (југословенска) нација, сачињена од разнородних етничких група, упркос принципу „братства и јединства,“ заснованом на заједничкој историји и идеолошком „мотору“ комунизма, представља „напукао“ концепт и нестабилну основу колективног идентитета. Оваква околност, како у пренесеном, тако и у дословном смислу, одражава се на идентитет појединаца с ових простора и у дијаспори.

У вези са концептом југословенства занимљива је чињеница да су се у попису становништва у Канади 1971. године, када су по први пут почеле да се уважавају различите националне припадности у оквиру СФРЈ, већина имиграната „изјаснила као Југословени“ (Škorić 2004, 233). Шкорићева

се у свом тексту „Срби у Канади и њихов културни живот у Онтарију“ управо и дотакла проблематичног питања „ко би могли да буду људи који се изјашњавају као Југословени“, како на поменутом, тако и на каснијим пописима канадског становништва (Škorić 2004, 235–236). На попису канадског становништва из 1991. године била је следећа ситуација: 41550 грађана пореклом са простора бивше Југославије изјаснило као Хрвати, 14030 као Македонци, 13085 као Срби, 8050 као Словенци и 48420 као Југословени (Škorić 2004, 235–236). На сличан начин се на попису становништва из 1996. године 8975 грађана изјаснило да су Босанци, 84495 да су Хрвати, 30915 Македонци, 40200 Срби, 25875 Словенци и 66940 Југословени (Škorić 2004, 236). Закључак Шкорићеве, у вези са подацима о броју имиграната српског порекла крајем двадесетог века у Канади је да „ако рачунамо Србе и Југословене“ из последњег поменутог пописа „у Канади има 107104 Срба“ (Škorić 2004, 236). „Константан проблем у вези са одређивањем тачног броја Срба у Канади још увек постоји“, по мишљењу поменуте ауторке (Škorić 2004, 235). Изражавајући „снажно незадовољство национализмом и сепаратизмом“, велики број досељеника са простора бивше Југославије не жели да се сврста под прецизнију етничку одредницу, износи запажање Шкорићева (Škorić 2004, 235). Проблем лежи и у чињеници да су „многи млади Срби који углавном долазе из Београда (главног града земље, одувек познатог као веома космополитски и гостољубив град, културни центар целе српске нације), одгајани и образовани као Југословени, а не Срби“ (Škorić 2004, 235).

Шкорићева у овим освртима има на уму првенствено припаднике четвртог имиграционог таласа у Канаду, за који се везује већина Симићевих протагониста, као и сам аутор. Та емиграција Срба је „попримила трагичне размере“, по мишљењу поменуте ауторке, с обзиром на податак из штампе да је „300000 студената који су дипломирали напустило Југославију“ у последњој деценији двадесетог века (Škorić 2004, 234). Тачније, прилив досељеника у оквиру овог таласа „почео је 1993–4 и наставља се још увек“ (Škorić 2004, 251).

За разлику од поменуте „најбројније и најразноврсније групе Срба“ у смислу образовног и других оквира, досељеници из прва три таласа су јасније профилисани (Škorić 2004, 251). Први имиграциони талас, „печалбарски“, односи се на мигранте „јефтину радну снагу“, који су се насељавали у периоду од 1900. до 1945. године (Škorić 2004, 237). Други имиграциони талас обухвата досељенике придошле у раздобљу од 1945. до 1970. године, углавном из „европских кампова за избеглице после Другог светског рата“ заједно са другим словенским народима, као и политичке азиланте (Škorić 2004, 238). Трећи имиграциони талас, у периоду од 1970. до 1990. године, чинили су високо образовани професионалци „уважени и прихваћени

у Канади“, који нису били заинтересовани за било какав облик политике (Škorić 2004, 243).

Са каквим препрекама се (и)мигранти суочавају у преосмишљавању свог идентитета у непознатом културолошком окружењу и на основу којих фактора се може дефинисати осећај припадања сликовито нам илуструје Горан Симић у својој збирци кратких прича *Јучерашњи људи*. С обзиром на то да су национални идентитет и културне вредности у односу на које су се поистовећивали сатрвени након рата на простору бивше Југославије, критеријуми на основу којих су били повезани са својим некадашњим сународницима су престали да постоје. Њихово старо *ја* постаје упитно, а нови основи идентификације у другачијој културолошкој средини туђи.

Наратор у причи *Нина* нам препричава свој сусрет са некадашњом љубављу док покушава да се снабде пијаћом водом у девестираном граду у рату. Њихови „разорени“ и фрагментирани идентитети усаглашени су са опустошеним пејзажом, тако да наратор са правом примећује: „Сенка оне некадашње Нине Рош се кретала ка мени“ (Simić 2005, 9). Његова Нина више није ни налик на некадашњу успешну и атрактивну виолончелисткињу. Сада јој се тресу руке, зависна је од никотина и не може на нормалан начин да разговара. Након афере са професором виолончела, чије часове је подстицао њен отац не би ли је раздвојио од нашег приповедача, потпуно је изгубила разум. Професор се одао алкохолу и развео, док је наратор једва преболео. Сам рат је унео додатну тежину у њен, тј. њихове живот(е).

Како Нина, тако ни наратор, нису више оно што су били, немају оно што су имали и нису више цели. Наратор остаје сам, напуштен од жене која је побегла у Италију са њиховим дететом и треба да се преуда, притиснут болним успоменама. Нини је остао болестан отац кога наратор не памти по добру, већ као тиранина који је водио битку за превласт над Нининим животом, а заправо је једино успео да га упропасти, баш као што су сличне амбиције државних вођа учиниле са целокупном СФР Југославијом. Дакле, Нина може симболично представљати целу некадашњу државу. Како на њеном, тако и на лицу наратора сада постоји по један ожиљак, задобијен у току несрећних околности које су их задесиле. Међутим, Нина није свесна својих „повреда“ и „рана“, тако да не успева да испрати алузију приповедача: „Могли бисмо направити пристојно лице од наше две половине“ (Simić 2005, 14). Она је немоћна да успостави нормалну конекцију са другим бићем, тако да на крају приче, на потресан начин, бежећи и вриштећи, оставља наратора у његовом покушају да склони мрава који је милио по њој. Нажалост, њихов стари културни идентитет, деформисан услед ратног вихора, није могао да им послужи као спона у идентификацији и успостављању блискости.

У следећој причи, *Минско поље*, главни протагониста и наратор је заповедник мале војне јединице, која брани педесет метара широк кланац на Црном брду. Овај човек, прозван Болест од стране противничке јединице, због константног кашља услед лоших услова у рату, укратко нас упознаје и са необичним надимцима и новим „ратним“ идентитетима других војника: Копиле, Грабљивац, Јагње, Говно. Не успевамо да сазнамо ни једно име и презиме, нити нараторово, нити некога од сабораца, осим да је пре заостравања сукоба живео на потпуно другачији начин: „Пре рата, радио сам у планетаријуму, проводећи више времена на месецу него на земљи“ (Simić 2005, 31). Неколико књига које је некада читао и једино има при себи сад отвара „када су му потребне да смота цигарету или да их искористи уместо тоалет папира“ (Simić 2005, 36). Дакле, на једној страни кланца су војници поменутог заповедника, прозвани „вукови“, на шта су „били веома поносни“, док су са друге стране „сељани“ којима командује заповедник прозван Црева (Simić 2005, 36). На почетку се међу војницима не води само физички, већ вербални, па и психолошки рат, због чега је важно било остати психички стабилан и јак. Један од војника на страни протагонисте и наратора Болест, доживљава психички слом, као реакцију на лажан документ за развод од стране његове жене. Јурећи за поменутиим папиром, који је однео ветар, доспева у минско поље између две противничке стране. Занимљиво је да се у једном тренутку чак и непријатељска чета смилује над његовом судбином и прикључују се заједничком напору да га избаве из опасности. Поменути заповедник противничке стране обраћа се несрећном војнику у минском пољу речима: „Да сам се ја питао, овај рат се не би ни десио. И ја сам гурнут у њега, ништа мање него ти. Погледај, носимо исту униформу. Само су нам заставе другачије. Кад ово минско поље не би било између нас, не бих могао да разликујем твог војника од свог“ (Simić 2005, 36). Када се два заповедника суочавају у једној сцени, на супротним крајевима минског поља, увиђају да између њих заиста не постоји велика разлика. Болест запажа да Црева „није онакав каквим га је замишљао,“ већ да је физички чак сличан њему, „висок, мршав и са брадом“, као да су обојица боравили у концентрационом логору (Simić 2005, 34). Војник ипак не подноси психички притисак и извршава самоубиство. Када остали војници виде медведа да се слободно креће и вуче његов леш по „минском пољу“ на коме, заправо, нема мина, постаје очигледно да су они жртве бескрупулозних националистичких пропаганди и да се све време идентификују са погрешним идеалима:

На овом приказу се види стварни леш, стварног човека који је изгубио живот на лажном минском пољу, јурећи лажна документа. Питам се да ли смо ми праве армије или само сироти глумци у лошој драми извођеној пред публиком која се не види. Ипак, толико смо се изгубили у нашој игри

реалности да смо заборавили наша имена и звали једни друге надимцима, које никад нисмо бирали, именима које су нам дали наши непријатељи. (Simić 2005, 42)

Услед пољуљаних вредности и уверења, главном јунаку је неколико година након рата тешко да се сабере и настави живот даље, иако је доспео у другу државу. Њега мучи медицински необјашњива болест стомака и има кошмаре. Штавише, није сигуран да ли му се привиђа или заиста види свог некадашњег непријатеља као бескућника у парку у Торонту. У покушају да наново успостави свој идентитет, Болест не налази подршку међу Канађанима, па се враћа у прошлост у којој је свој идентитет формирао као супротност непријатељском идентитету.

Лајт-мотиви – идентификација с упитним и дискутабилним уверењима у оквиру дестабилизованог националног идентитета и потешкоће да се стабилност нађе у новом колективном идентитету провлаче се и у причи „Други медвед“. Главни протагониста и наратор се на почетку присећа обриса свог старог идентитета: како је као дечак „био фасциниран погледом на великог босанског медведа“ (Simić 2005, 46) и како је касније, док је радио у зоолошком врту у Сарајеву, немарно збијао шале са овим животињама да би импресионирао девојке (Simić 2005, 36). Такви поступци су љутили Канаду, брижну Циганку која се старала о медведима и саосећала се са њима, док је наратор, животиње доведене на сигурно, наводио да уз музику играју, онако како су то чиниле док су са циганским чергама имале представе. Поменути јунак и приповедач доспева на стадион у Италији три године након што је напустио Сарајево под опсадом и покушава да се приближи субкултури навијача, понашајући се у складу са ритмом који они диктирају, као што медвед „игра“ уз цигански добош: „Купићу заставу тима и постати један од оних момака који се забављају. Псоваћу судију, звиждаћу на сваку грешку коју Рома направи. Научићу химну тима и вриштаћу кад постигнемо гол“ (Simić 2005, 53). Када, пак, тим за који наратор навија и где је добро био прихваћен док се утакмица одвијала у њихову корист, изгуби меч, он доживљава непријатност. Навијачи се о коме на сиротог јунака, кривећи га за свој пораз. Наведена ситуација га подсећа да је „жртвени јарац“, како на утакмици, тако и у рату из кога је побегао, тј. да се у симболичном смислу нашао у позицији младунчета медведа кога заде си судбина да буде одвојено од мајке и научено да игра уз цигански добош, као атракција која ће се приказивати на вашарима. Ма колико неустрашив, медвед упада у замку других и наведен је да игра у њиховом ритму, као и сам наратор који против своје воље бива увучен у рат, где су му други креирали улоге и искористили га за своје „перформансе“ подстакнуте манипулативним политичким идеологијама. Свађа навијача на утакмици га у једном тренутку подсећа на ратне епизоде из којих је добио ожиљак по

средини чела и тешке душевне ране након погибије блиских људи. Када је у једном тренутку бацио поглед на излог, враћајући се са утакмице, „није могао да види свој одраз“ (Simić 2005, 53).

Као и у случају протагониста у до сад поменутих причама, рат на негативан начин утиче на пређашњи идентитет једног од ликова у „Причи о земљи“. Наиме, нараторов отац се из Другог светског рата враћа толико остарео да су његови сународници у „грубом војничком лицу и седој коси“ једва препознали „веселог двадесетогодишњака познатом по свирању гитаре, удварању и сламању женских срца“ (Simić 2005, 57). У овој причи се на ироничан начин износи критички осврт на поделе у оквиру истог националног идентитета и показује колико сам концепт идентификације може бити схваћен на релативан начин. Док се нараторов отац борио као генерал против Немаца, његов рођени брат Војин, „издајник породице“, борио се на страни Немаца, а касније пребегаво у Канаду. Занимљива је чињеница да га је заправо њихов отац, тј. нараторов деда, навео да се бори за противничку страну у Другом светском рату, како не би морао да брине која ће од две сукобљене стране победити у рату, јер ће у сваком случају задржати имање. Штавише, апсурдно је што је нараторов деда у тајности помагао обе стране снабдевајући их храном и желео да се рат заврши без победника (Simić 2005, 58). Стриц Војин је нестао на крају рата и о њему није смело да се разговара у кући деценијама. Тек након дедине смрти су откривена писма која је слао из Канаде. Једно писмо, након дедине сахране, изненадило је све укућане: „Стриц Војин се извињавао због срамоте коју је нанео породици и сложио се да заслужије да виси са крушкиног дрвета, али је рекао да је за то касно, јер су му дани одбројани. Његова једина жеља, како је писао, јесте да му његов брат пошаље цак земље из баште, тако да макар може да умре миришући земљу коју никад више неће видети“ (Simić 2005, 60). С обзиром на то да се стрицу Војину здравље побољшало успео је у Канади да направи башту у којој не постоји „ни један педаљ канадске земље“, већ се састоји „искључиво од земље из Босне на коју је потрошио сав свој новац“ (Simić 2005, 63). Кроз ову причу видимо како мигранти на необичне, па чак и апсурдне начине, покушавају да очувају спону са матицом и старим културним идентитетом. Упркос томе што су већи део живота провели у новој домовини, успомене на земљу рођења и породично тло, остају доминантни фактори у формирању њихових идентитета у односу на културолошке садржаје са којима тренутно имају додира. Таква околност је посебно видљива у случају српских емиграната из „првог таласа“, чија је „духовна повезаност са Србијом изузетно јака“ (Škogić 2004, 237), али је наглашена и код досељеника из „другог таласа“, коме стриц Војин припада.

Иако већина Симићевих јунака нема име, главни протагониста и приповедач у *Причи о Синану* може да се похвали: „Моје име је било Јован. Сада ме зову Џон“ (Simić 2005, 65). Посматрајући заједничку фотографију са својим пријатељем, док су чекали у реду за воду у ратом опустошеном Сарајеву, поменути прогониста се присећа тог дела живота и тадашњег идентитета. Поменути, сада покојни пријатељ и комшија Синан, успео је да избави једног непознатог дечака коме је страдала мајка и предао га Јовану, препустивши им своју шансу за бекство из Сарајева у Шпанију. За време опсаде, сналажљив коцкар, пун занимљивих прича, Синан, и усамљени наратор, кога је напустила жена, бринули су о рањеном дечаку и делили „бедну храну“, „усамљеност“ (Simić 2005, 81) и „слом“ породица, прошлости и живота (Simić 2005, 78). Наратор се надао да ће Синанова мајка у Шпанији преузети бригу о дечаку на себе, као да јој је унук, с обзиром на то да сиротишта и прихватилишта у Сарајеву нису хтела да га приме, али та замисао му не полази за руком. Комплексност концепта идентитета се у овој причи проблематизује из перспективе неколико протагониста. Најпре, сам наратор није више сигуран ко је и „где иде“. Када је видео свој одраз, у наочарима Синанове мајке приликом заједничког сусрета, Јован је схватио: „То више нисам ја“ (Simić 2005, 84). Као друго, од жене која се целог живота представљала као Синанова мајка наратор сазнаје да је Синан усвојен. Кад јој је Јован рекао да је избављен дечак готово као Синанов син, она каже: „Не можеш направити праву баку од лажне мајке“ (Simić 2005, 84). Дакле, Синан је имао „лажну“ породицу, а сад је Јован принуђен да преузме на себе старање о несрећном дечаку, који не може да говори због претрпљене трагедије у току рата, и постане „лажни“ отац. На крају разговора са женом за коју је мислио да је Синанова мајка, није сигуран како да узврати на њен коментар: „Желим ти пријатан дан“, рекла је, „Ако знаш где идеш.“ „Не знам“, одговорио сам (Simić 2005, 85). У симболичном смислу ове околности одражавају, налик на Хамлетовски осећај разочарања и „дезорјентисаност“ генерација Југословена који су деценијама стасавали у оквирима „породице“ југословенства, за коју се испоставило да је „трула“. У новој средини, Јован ни сам није сасвим сигуран ком идентитету из прошлости да се приклони и куда стреми, а морао је да преузме идентитет „родитеља“ дечака о коме једва да зна неколико информација које је дете изговорило док је бунцало у сну. Оно се „изражава кроз цртеже“, разумљиве једино Ани из Порторика, која брине о дечаку и симболично је преузела улогу његове „мајке“ (Simić 2005, 65). С обзиром на то да „неки суседи мисле да је она његова жена“ (Simić 2005, 65), наратор, Ана и дечак могу у симболичном смислу представљати једну необичну савремену мултикултуралну породицу, као одраз једне од Синанових ироничних духовитих опаски да би наратор и он могли да буду „зачетници нове цивилизације коју чине усвојена деца непознатог порекла“ (Simić 2005, 73).

Осећај „заглављености“ између старог и новог идентитета и немогућност да се идентификује са знаним садржајима у непознатој средини муче и наратора у причи *Игра*. Овај напаћени човек се са носталгијом присећа свог родног града и суботњег ритуала са својим друговима, констатујући да се никад не би преселио у „овај велики свет“ да га „мирис и дим његове мале куће која је горела није приморао да оде из свог малог града у Босни“ (Simić 2005, 87). У новој средини није стекао ни једног правог, новог пријатеља. Сваког дана му комшије учтиво пожеле „добар дан“, али се нико ни са ким не упушта ни у какву опширнију и интимнију причу, тако да се наратор осећа као да је провидан. Стари пријатељи су се раштркали широм света и изгубио је контакт са њима и својим старим *ја*: „Кренуо сам њиховим стопама како бих постао нови становник, новог града, али и странац сам себи“ (Simić 2005, 88). Садашњи простор у коме борави му није близак и све му је непознато: „Ово није мој прозор и ово није мој стан. Само су моје очи још увек моје“ (Simić 2005, 87). Те очи су непрестано окренуте ка минулим данима, тако да наратор не може да се укључи у токове садашњег времена. Једина преостала вредност је нотес у који је марљиво и посвећено бележио резултате суботњих утакмица са својим друговима из улице. Тај документ га подсећа на срећна времена када је знао где припада. Суботна окупљања и играње утакмице је било „светиња“ и „само смрт или болест су били уважени разлози због којих се могло изостати“ (Simić 2005, 88). Наратору „позли“ при помисли у какве је „игре“ био сваки од њих принуђен да се укључи у току рата, насупрот невиним сећањима на дечачке дане (Simić 2005, 88–89). Међу онима који су и успели да преживе, нико више није оно што је био.

Још један из галерије ликова „јучерашњи људи“, који кроз прозор гледа прошлост у којој је био срећан, главни је актер приче *Субота*. Јосип сваке суботе посматра кроз прозор дешавања испред свог некадашњег бара, преименованог у „Робертов бар“, тражећи на тај начин утеху и бег од гунђања своје напорне жене Марије, од које је рођена ћерка морала да побегне и живи у беди и сиромаштву, не могавши више да је поднесе. Занимљиво је да га је Марија испрва и привукла управо због њиховог заједничког културног наслеђа и истог језика. Причајући о посети њеној ћерки Ани, Марија је упитала Јосипа којим језиком њена јединица и њен будући изабраник говоре, а Јосип је одговорио „нашим језиком“ и покушао да јој појасни своју синтагму: „Језик којим ти и ја не можемо да се разумемо, хоће да јој каже, али уместо тога је чуо себе како јој говори: ‘Добро. Причају језиком којим смо ми причали боље него овим којим причамо сада’“ (Simić 2005, 104). Дакле, у току шест година везе, двоје људи на прагу седме деценије живота, иако су истог порекла, дошли су у стадијум да више ни на једном језику не могу да се споразумеју. Оно што их је најпре спојило, прили-

ком случајног сусрета у његовом бару, испоставило се да није довољно јак „магнет“ да задржи два у потпуности другачија „пола“ и идентитета. Језик и словенско културно наслеђе јесу представљали „темељ“ за формирање њихових личности, али су касније животне околности два појединца, поникла из исте културе, обликовале на другачији начин.

Јосип се осећао све усамљеније поред Марије којој прошлост није дозвољавала да живи нормално у садашњости. „Ради се само о томе да се понекад осећам усамљено док проводим већи део свог времена са твојим духовима“, речи су које је главни јунак одавно намеравао да саопшти својој супрузи (Simić 2005, 116). Јосип је био свестан ратних страха које је Марија преживела у концентрационом логору, њених ожилка од ножа на леђима, задобијених од стражари који су је силовали, као и прошлости „која је умрла и чија будућност све више личи на прошлост“ (Simić 2005, 115). Осим у погледу језика с истог поднебља, Јосип не налази ни један други заједнички елемент са Маријиним животом, док се, с друге стране, поистовећује с посетиоцима и гостима свог некадашњег бара, који су припадали потпуно различитим културама. Стога, није необично што су му последње речи биле, док је падао на улицу са прозора, право испред поменутог локала који је поседовао: „‘Лепо је’, рече он, ‘умрети у отаџбини’“ (Simić 2005, 117).

У последњој причи, „Легенда о Адаму Раму“, водећи протагониста је ексцентрични урамљивач слика у галерији који је „давно рођен и дошао је ниоткуда“ (Simić 2005, 120). Кружиле су приче у галерији у којој је радио да „је причао са дрветом или да је умео да разговара језиком шума“, с обзиром на то да никада није користио ексеру у изради својих рамова, већ лепак. Уз сваку слику је умео да осмисли адекватан рам, вођен уверењем да је „свака слика душа, док је рам тело: не могу постојати једно без другог“ (Simić 2005, 123). „Слике“ и „рамови“ у галерији у симболичном смислу могу представљати фрагменте персоналног или културног идентитета, који заједно представљају један целовит ентитет.

У вези са формирањем идентитета мигранта са српског говорног подручја се у раду „Идентитет имигранта у Канади у прози Давида Албахарија и Драгомира Ивковића“ наводи „како би се, као последица дестабилизованог идентитета данас избегла неминовна криза идентитета, ипак је важно да се човек може ослонити на познате и стабилне вредности, као што су обележја матичне културе“ (Ћук 2009, 203). Друштвена заједница кроји и успоставља моралну оријентацију која је оличена у заједничким вредностима и моралним оквирима“, у односу на коју се појединац идентификује (Ћук 2009, 205). Поред идентификације, ка конституисању свих потребних квалитета зрелости и остваривању целовитог „ја“, води неколико ступњева – интројекција, пројекција, репресија, рефлексивна фаза и фаза сазревања

(Golubović 1999, 44). Све у свему, идентитет који „није стање, већ процес“ (Golubović 1999, 44), с обзиром на то да се на путу ка зрелој личности пролази кроз неколико фаза, подразумева моменат одређеног усаглашавања личног и колективног идентитета. Здраво *ја* је у непрестаном и активном успостављању баланса између сегмената старог колективног идентитета и нових околности.

Међутим, као што смо се уверили, протагонисти у причама Горана Симића, нажалост, не успевају да испрате овај процес. Прошлост, у којој доминантну улогу има рат на простору бивше Југославије, неумитно је обележила њихове животе. Тај „белег“ или боље речено „ожиљак“ који свако од њих поседује, стална је кочница у савладавању фаза ка новој форми идентитета. Изгнани и разочарани збивањима на тлу старог културног идентитета, у узалудним покушајима да поврате изгубљене снове и успомене, остају непотпуни и изгубљени, без могућности да се истински повежу како са старим, тако и са новим културним идентитетом у новој средини, како би активно делали. Нарација већине Симићевих протагониста представља унутрашње монологе и присећања миграната у Канади, али има и оних који су, услед разноликих траума, „у бекству“ и добровољном психолошком измештању од свих временских и просторних граница, генерално.

Њихова драматична искуства су довела у знак питања сва пређашња уверења и они су изгубили сигурност где припадају. Промена ранијих „парадигми и образаца друштвене комуникације и друштвеног понашања“ (Golubović 1999, 57) проузроковала је кризу идентитета. Поменути феномен Загорка Голубовић објашњава на следећи начин:

Криза идентитета се може дефинисати било као поремећај склада конститутивних елемената структуре личности или друштвене групе/заједнице, што ремети континуитет смисла и јединство, као основу заједничког осећања припадања једној целини, када је групни/колективни идентитет у питању, било као неусклађеност персоналних идентитета чланова групе/заједнице са моделом идентитета који постулира група, услед чега се јавља одсуство осећања припадности и укореењености у сопствену културу. (Golubović 1999, 54)

Постоје „два основна извора“ кризе идентитета: цивилизацијски или социо-културни и криза као онтолошка несигурност (Golubović 1999, 55). У оквиру првог аспекта криза настаје „као резултат промена и поремећаја у ширим оквирима одређене цивилизације и културе,“ а у другом случају „произлази из егзистенцијалних противречности које су саставни део *људске природе* сваке индивидуе, али и као резултат рефлектовања цивилизацијских/културних промена на персоналну ситуацију“ (Golubović 1999, 55).

Рат на простору бивше Југославије у последњој деценији двадесетог века је пореметио друштвену сигурност и дестабилизовао темеље југословенске културе, што је утицало како на колективни, тако и на персонални идентитет. Уследиле су многобројне демографске и психолошке промене што се одразило на идентитет како оних који су остали, тако и оних који су емигрирали. Критеријуми за формирање идентитета на нормалан начин су се пореметили, јер:

Да би се обликовао идентитет, било персонални или колективни, потребно је, прво, да постоје услови за нормалан опстанак и елементарну социјалну сигурност; друго, да постоје стабилни социјални, економски и културни услови који обезбеђују појединцима и групама решавање противречности и редуковање конфликта у друштвеној средини, што омогућује и решавање унутрашњих конфликта и, треће, миран и поступан еволутивни развој који обезбеђује усклађивање нарасталих потреба са промењеним околностима и отклања трауме које настају услед брзих и ненаданих промена и друштвене узбурканости, које дестабилизују ситуацију и изазивају несигурност и отпор према променама. (Golubović 1999, 53)

Све околности у којима су Симићеви јунаци приказани се подударају са формалном дефиницијом кризе колективног идентитета, која се одражава и на личну оствареност и спремност за идентификацију са новим културолошким садржајима:

Кризи колективног идентитета највише доприноси поремећај у системима вредности и вредносним оријентацијама, односно таква партикуларизација и релативизација вредности (по националном/етничком, религиозном или неком другом основу) која онемогућује развој осећања заједништва и припадања ширем колективитету; затим, одбацивање старих симбола или њихова фрагментација, која онемогућује споразумевање у заједници као целини, или ствара конфузију будући да се фрагментарно нуди као целина (када се уместо заједничких симбола одређене политичке заједнице, као што су, на пример, симболи републике или монархије, наметну симболи одређене етничке или религиозне заједнице; или када се наметну језички дијалекти, односно када се вештачки стварају нови језици с циљем националне диференцијације). (Golubović 1999, 55)

Анализа кризе идентитета требало би да „повеже оба извора кризе идентитета – цивилизацијски/културни и персонални – да би се разумели сложени утицаји који могу изазвати кризу“ (Golubović 1999, 61). Што се кризе идентитета тиче, произашле из онтолошке несигурности, Загорка Голубовић је повезује с губитком „ослонца у самом себи и у тражењу потпоре у неком ауторитету, у прихватању хетерономног обрасца понашања, у заоштравању супротности и конфликта, у поједностављеној (и нереалној) слици о себи и свету“ (Golubović 1999, 61). Илустрација за такав „осећај персоналне немоћи“ (Golubović 1999, 61), посебно је наг-

лашена у причама „Нина“, „Минско поље“ и „Субота“, где протагонисти излаз налазе у менталном слому из кога нема повратка или самоубиству. Међутим, и у случају осталих Симићевих протагониста се, у симболичном смислу, илуструје чињеница да „периоди социјалне и цивилизацијске кризе иду руку под руку са онтолошком несигурношћу, услед које долази до губитка осећаја идентитета“ (Golubović 1999, 61).

Све у свему, дилеме у погледу идентификације не муче само Симићеве јунаке већ савременог човека, генерално. Губљење поверења у „важеће друштвене вредности“ и нестајањем традиционалног друштва које је прозилазило из „недвосмисленог места у свету и социјалној структури“, унело је промене у (пост)модерно друштво (Golubović 1999, 57). Стога, тумачење идентитета Стјуарта Хола даје добру полазну основу за анализу фрагментираних и „променљивих“ *ја* на примеру књижевних јунака у савременим делима, као што је збирка прича *Јучерашњи људи*, који представљају, заправо, симболичан одраз постојећих друштвених прилика, тј. дискурзивних пракси.

Занимљиво је да је сам писац Горан Симић, за разлику од јунака у његовој прози, успео да редефинише себе и истакне и у књижевним круговима у Канади, иако каже:

Никад нисам престао да пишем о Босни јер је то земља мог порекла, моја метафора за сваког имигранта понаособ – било да долази из Шри Ланке или Европе. Чувам Босну као скривено благо и гледам на Босну, која више не постоји у истом облику као пре рата, као на лаковану ципелу из свог детињства. Волим да је гледам, али не могу да је носим. Али је истина, како време одмиче, више ме занима ко је градоначелник Торонта, него ко је градоначелник Сарајева (Аматоритсеро 2005).

Својим личним примером Симић потврђује став да „уважавање матичне културне баштине и старог колективног идентитета у новој средини је полазиште и темељ за образовање новог идентитета српских емиграната у Канади, канадско-српског идентитета, где цртица представља чинилац који повезује, а не раздваја два различита културна обрасца“ (Ћук 2009, 203).

По мишљењу Весне Лопичић, Симићеве приче „могу да се протумаче као његова сопствена стратегија за излажење на крај са прошлостју“, с обзиром на то да сам аутор у много аспеката „дели искуство са својим ликовима“ (Лоричић 2007, 161). Проза овог писца „потпада под жанр анти-ратна књижевност“ (Лоричић 2007, 161) у оквиру кога рат у Босни и Херцеговини има кључну улогу:

Као босански Србин, и православца по етничкој припадности, Симић и његова породица су дефинитивно били погођени конфликтом у Босни. Његов микрокосмос је био истински југословенски у најбољем смислу те речи, окарактерисан мешовитим браковима и пријатељима на свим етничким странама. (Лоричић 2007, 161)

Међутим, за разлику од својих протагониста, Симић није остао заблокиран у прошлости, већ је нашао конструктиван начин да својој прошлости да ново значење у својим делима: „Уместо да остане скамењен након распада своје земље који се одразио на њега лично, постаје активни Канађанин српског порекла“ (Loričić 2007, 162). За разлику од његових ликовва „који су отупелих чула и пасивни“, он одлучује да „преобликује себе усвајајући идентитет канадског аутора српског порекла“ (Loričić 2007, 162). На тај начин је потпомогао у утемељењу свог новог идентитета, како би, по тумачењу који је изнео Стјуарт Хол, активни субјект требало да делује:

Уместо да зауставе његов креативни развој, успомене су изнешене у уметничкој форми приче тако да се у процесу нарације он ослобађа негативне енергије и у исто време обликује своје ново *ja*. Штавише, не баш у потпуности ново. (Loričić 2007, 162)

Симић је био познат као аутор пре рата, и његов опус обухвата „дванаест књига поезије, драме и кратких прича“, како Весна Лопичић бележи у књизи објављеној 2007. године (Loričić 2007, 162).

Док је сам Горан Симић успео успешно да се интегрише у нов културолошки контекст, његови протагонисти су немоћни пред прихватањем промена и остају збуњени из више од једног разлога:

Као прво, не постоји само једна прошлост. Постоји прошлост пре рата и онда рат, који се из садашње перспективе такође чини као прошлост. Као друго, за моралне вредности пре и за време рата се испоставило да су дискутабилне и погрешне и да бацају тамну сенку на прошлост. Као треће, нема олакшања у садашњости, јер она не нуди утеху да је у прошлости начињен прави избор. (Loričić 2007, 146)

Кроз збирку прича *Лучерашњи људи* показује се у којој мери су „колективни идентитети неопходни не само за добробит нације већ и појединца, јер обезбеђују задовољавајући осећај припадања који се ствара кроз заједничко искуство“ (Loričić 2007, 148). Међутим, као што смо се уверили у случају већине протагониста, кад темељи колективног идентитета бивају уздрмани, наступа проблем у виду кризе идентитета, јер се испоставља да „седамдесет година дуга југословенска прошлост није стабилан темељ који може да држи национални дух“ (Loričić 2007, 148).

Иако су догађаји у Симићевој прози симболична и уметнички надограђена интерпретација књижевника, они имају упориште у елементима наше социо-културне реалности, те у извесном смислу дело *Лучерашњи људи* може да се ишчитава из аспекта књижевне антропологије. Када је реч о односу књижевности и антропологије, Лебковска наводи да, са једне стране, литерарни жанр може бити схваћен као „само један од могућих облика културних активности људи“ (Lebkowska 2012, 32–33). Међутим,

са друге стране, књижевно дело може да се примени и као „почетна тачка у антрополошким истраживањима“ (Lebkowska 2012, 32–33), како поменути теоретичарка тврди.

Кроз Симићеве приче се у симболичном смислу предочава утицај драматичних историјских промена деведесетих година двадесетог века на живот становништва с ових простора, тако да би на одређени начин ово књижевно дело могло да послужи и као етнографска грађа. Кроз збирку прича поменутог књижевника се миграцијски феномен осветљава из књижевне перспективе и потврђују антрополошка становишта да „сваки поремећај интеграције“, било личне или друштвене, „доводи у питање раније остварени идентитет (Golubović 1999, 54). Такође се скреће пажња на плуралитет интерпретација идентитета у данашње време, проблеме у погледу идентификације у мултикултуралној средини и „процеп“ између старог и новог културног идентитета људи у расејању.

У збирци прича *Јучерашњи људи* наилазимо на мигранте чије сећање је обојено трауматичним искуствима из прошлости, док у садашњости немају довољну менталну и физичку снагу да нормално наставе живот. Те међи вредносног система са којим су се поистовећивали раније су разнесени у рагном вихору. Постоји некаква нада и тежња да се повежу у новом контексту, било са људима из прошлости које поново срећу, било са новим особама са којима ступају у контакт, али истински и кључан моменат поистовећивања недостаје. С обзиром на то да је пређашњи колективни идентитет „распаран“, а материјалне и духовне „нити“ са матичном културом покидане, немоћни да се одупру трагичним последицама несрећних околности свог времена, они остају *пасивни субјекти*, тј. „јучерашњи људи“, без наде да дочекају боље сутра.

Литература

- Bhabha, Homi K. “Culture’s In-Between.” In *Questions of Cultural Identity*, edited by Stuart Hall and Paul du Gay, 1–17. London: Sage Publications.
- Ćuk, Maja. 2009. „Identitet imigranta u Kanadi u prozi Davida Albaharija i Dragomira Ivkovića“. *Reči: časopis za jezik, književnost i kulturološke studije* 1(2): 2013–223.
- Golubović, Zagorka. 1999. *Ja i drugi: antropološka istraživanja individualnog i kolektivnog identiteta*. Beograd: Vikom grafik.
- Hall, Stuart. 1996. “Who Needs ‘Identity’?” In *Questions of Cultural Identity*, edited by Stuart Hall and Paul du Gay, 1–17. London: Sage Publications.
- Lebkowska, Anna. 2012. “Between the Anthropology of Literature and Literary Anthropology”. *Teksty Drugie* 2: 30–43. http://rcin.org.pl/Content/52179/WA248_71326_P-I-2524_lebkow-between.pdf
- Lopičić, Vesna. 2007. *Developing Identities: Essays on Canadian Literature*. Niš: Krug.
- Renan, Ernest. 2008. “What is a nation?” In *Nation and Narration*, uredio Homi K. Bhabha, 8–22. London: Routledge.

- Rose, Nicholas. 1996. "Identity, Genealogy, History". In *Questions of Cultural Identity*, edited by Stuart Hall and Paul du Gay, 1–17. London: Sage Publications.
- Simić, Goran. 2005. *Yesterday's People*. Windsor: Biblioasis.
- Škorić, Sofija. 2004. "Serbs in Canada and their Cultural Life in Ontario". In *Diaspora Serbs: a Cultural Analysis*, edited by Earle Waugh and Milan Dimić, 231–258. Edmonton: M.V. Dimić Research Institute, University of Alberta Press.

Извори

- Ede Amatoritsero. 2005. "Goran Simic on exile poetry" (Interview). *Online Magazine Monthly* August 2005. Pristupljeno 12.3.2008. http://www.sentinelpoetry.org.uk/online0805/index_files/page0002.htm
- "Goran Simic Interview for CBC Radio." 2012. Posted by "Words at Large". Pristupljeno 30.1.2020. lunapublications.blogspot.com/2012/07/goran-simic-interview-for-cbc-radio.html

Maja Ćuk

Alfa BK University, Faculty of Foreign Languages, Belgrade, Serbia

Elusive Better Future: Identity Crisis Among Immigrants in Yesterday's People

Reminiscences of the past and melancholic feelings have often been present in the literature of the diaspora, which illustrates the fact that the life of an immigrant has never been easy since s/he has to deal with many unfavourable circumstances. Immigrant identity cannot remain exactly the same after arrival in a new cultural milieu. Elements of the original identity may be lost or transformed into new forms. Old selves cannot be completely assimilated into the new cultural pattern. Apart from this, there are other obstacles, which are presented in a symbolic way in Goran Simić's collection of short stories *Yesterday's People*. This Canadian author of Serbian origin has compiled a dossier of Yugoslavian immigrants in Canada who left the country in the last decade of the twentieth century due to the horrors of the war in Bosnia. Since they emigrated in a tumultuous social climate when the foundations of the old cultural identity had been destabilized and called into question, they cannot deal in a productive way with a new phase of their life in the diaspora and find their purpose at the moment. Similarly, to his protagonists, Goran Simić was affected by the Bosnian conflict, but he has succeeded in reshaping himself in his new surroundings, reworking his memories in a creative way and integrating into Canadian literature as a writer. However, scarred and traumatized yesterday's people in his stories cannot grapple successfully with the existential problems and their

identity crises, and they are constantly wedged between the haunting past and the elusively better future. The aim of this paper is to discuss the possible problems at the “meeting point” between the discourses and practices which shaped immigrants’ identity in their native land and the processes which construct them as subjects in the present, by relying on Stuart Hall’s theoretical views in “Who needs an Identity”.

Key words: immigrants, diasporic literature, cultural identity, Yesterday’s People, Goran Simić, Stuart Hall

*Émiettement d’un meilleur avenir :
la crise d’identité des immigrants dans l’œuvre Les gens d’hier*

L’un des thèmes fréquents de la littérature de la diaspora est l’abîme entre l’ancienne et la nouvelle vie et les deux identités culturelles différentes auxquelles les immigrants sont confrontés. L’ancienne identité personnelle, formée à partir d’une identification avec le système de valeurs régissant l’identité collective dans la culture d’origine, se trouve déstabilisée. En arrivant dans un milieu nouveau, l’immigrant s’est éloigné de son ancien héritage culturel mais il existe souvent des difficultés pour qu’il s’intègre complètement dans le nouveau milieu. Sur la complexité d’interprétation de la notion d’identité dans les quelques dernières décennies, la fragmentarité du sujet et les problèmes d’identification du moi personnel, Stuart Hall écrit dans son article critique « Qui a besoin de l’identité? » – L’objectif de cet article est d’explorer, en s’appuyant sur les visions théoriques du théoricien mentionné, de quelle manière les protagonistes principaux dans les histoires de Goran Simić du recueil *Les gens d’hier* se confrontent à une crise d’identité au cours de leur vie dans la diaspora. À la différence des personnages de sa prose, Simić a réussi à triompher du passé douloureux après son émigration de la Bosnie-Herzégovine et à s’accomplir comme écrivain dans le nouveau pays, le Canada. Cependant, comme le montre notre analyse, ses gens d’hier restent « coincés » dans leurs souvenirs avec des « blessures » non cicatrisées, sans pouvoir entrer en rapport avec quiconque ou quoi que ce soit puis de voir des lendemains qui chantent.

Mots clés : immigrants, littérature de la diaspora, identité culturelle, *Les gens d’hier*, Goran Simić, Stuart Hall

Primljeno / Received: 10.02.2020.

Prihvaćeno / Accepted: 5.03.2020.